

- Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- 1993: Lapsen kielen tutkimusmetodeista. – *Virittäjä* 97 s. 537–545.
- LUNDIN, BARBRO 1988: Bisatser i små barns språk: en analys av fem barns första bisatser. *Lundastudier i nordisk språkvetenskap* A 39. 2. p. Lund University Press, Lund.
- QUIRK, RANDOLPH – GREENBAUM, SIDNEY – LEECH, GEOFFREY – SVARTVIK, JAN 1985: A comprehensive grammar of the English language. Longman, London.
- RENNER, JUDITH ANN TANYA 1988: Development of temporality in children's narratives. UMI Dissertation Services, Ann Arbor.
- STEVENSON, ROSEMARY J. – POLLITT, CAROLINE 1987: The acquisition of temporal terms. – *Journal of Child Language* 14 s. 533–545.
- TROSBORG, ANNA 1982: Children's comprehension of *before* and *after* reinvestigated. – *Journal of Child Language* 9 s. 381–402.
- WEIL, J. – STENNING, K. 1978: A comparison of young children's comprehension and memory for statements of temporal relations. – Robin N. Campbell & Philip T. Smith (toim.), *Recent advances in the psychology of language* s. 349–393. Plenum Press, New York.
- WEIST, RICHARD 1989: Time concepts in language and thought: filling the Piagetian void from two to five years. – I. Levin & D. Zakay (toim.), *Time and human cognition: a life-span perspective*, *advances in psychology* 59 s. 63–118. Elsevier Science Publishers, Amsterdam.
- 1991: Spatial and temporal location in child language. – *First Language* 11 s. 253–267.
- 1993: Language-thought interaction in spatial and temporal development. *Sixth international congress for the study of child language*. 18–24 July 1993, Trieste, Italy. Abstracts, 141.
- WEIST, RICHARD – WYSOCKA, HANNA – LYYTINEN, PAULA 1991: A cross-linguistic perspective on the development of temporal systems. – *Journal of Child Language* 18 s. 67–92.

Vir. 99:2, 1995

TAIVUTUSTYYPEJÄ JA PARTITIIVIA KOSKEVA TÄSMENNYS

Päivi Schot-Saikka (1994) luonnosteli eräiden suomen morfologisten ilmiöiden kuvaustapojen syntyä, minkä johdosta Olli Nuutinen (1994) esitti pari täsmennystä. Väärinkäsitysten välttämiseksi pari lisätäsmennystä:

Maamme ruotsinkielisille tarkoitettussa suomen kielen L2-opetuksessa on vanha idea hahmottaa verbit taivutuksensa puoles-

ta noin viiteen päätyyppiin. Esim. Eurén (1865 [1850]: 45) ja Salenius (1885: 89–91) olettavat kuusi verbaalista taivutus-tyyppiä, jotka Saloniuksen valitsemia esimerkkiverbejä myöten ovat:

- (1) *saada*
- (2) *sanoa*
- (3) *muuttaa*

▷

- (4) *repiä*
 (5) *mennä, iloita, paeta*
 (6) *luvata*

Jos tyyppit 2, 3, 4 yhdistetään ja tyyppi 5 hajotetaan kolmeksi tyyppiä esimerkkisanojensa mukaan, saadaan Nuutisen (1977) ja F. Karlssonin (1977) verbaalinen taivutustyyppistö. Samat tyyppit esiintyvät myös esim. Stenbergillä (1964: 70–71). Perustavat tyyppit ovat *sanoa, saada, mennä* ja *luvata*, jotka esiintyvät myös vaikkapa G. Karlssonilla (1963 [1952], esim. s. 50). Itse asiassa jo Bartholdus Vhael (1733: 80–82) oli lähellä tämääntapaista tulkintaa. Hänen mukaansa suomen kielessä on neljä konjugaatiota eli 1. *rakastaa*, 2. *kuolla*, 3. *sanoa* ja 4. *nojata*, joista siis kolme todella on perustavia (*rakastaa/sanoa, kuolla, nojata*). Keskeisistä tyypeistä vain *saada* jäi Vhaelilta mainitsematta.

Nuutisen (1977) ja F. Karlssonin (1977) verbityypittely ei siis ollut uudennos, vaan merkitsi paluuta yhdenlaiseen perinteeseen. Mutta tämä kuvausratkaisu kyllä poikkeaa kahdesta nuoremmasta fennistisestä perinteestä. Toinen näistä on Lönnrotin (1841) ja Setälän (1963 [1898]) ja monien muidenkin (enemmän tai vähemmän implisiittinen) minimalistinen ajatus, että kaikki verbit kuuluvat samaan taivutustyyppiin. Tämän näkemyksen mukaan siis verbitaivutus-tyyppejä on yksi. Toinen on Nykysuomen sanakirjan maksimalistinen ratkaisu, että verbien taivutustyyppiejä onkin 45.

Klassiset viittisen verbaalista taivutus-tyyppejä ovat melko selvästi erottuvia paradigmaattisia hahmoja. Esim. supistumaverbeille tyyppillistä on vartalon kaksitavuisuus, vokaalin jälkeinen infinitiivin päätte *-ta* (*tava+ta*), vahvan vokaalivartalon *-VV*-loppu (*tapaa+n*), imperfektin päätte *-si* (*tapa+si*) ja akt. 2. partisiippimuodon *-n+nUt*-loppu (*tavan+nut*). *Saada*-verbit ovat supistumaverbeihin verrattuina hyvin erilaisia: yksi- tai vähintään kolmitavuisia,

mutta ei koskaan kaksitavuisia; 1. inf. *-da*; imperfektin päätte *-i*, jonka edellä vartalo vokaali katoaa; akt. 2. partisiippi yksinäis-*n*:llinen jne. Erottuvien piirteiden kausautumat määrittelevät taivutustyyppit.

Mitä tulee nykysuomen yleiskielen partitiivin kolmannen allomorfin *-tta* olemassaolon tunnustamiseen (*vaje+tta, vene+ttä*), päädyin tämän tulkinnan kannalle (1974: 58–63).

Nykyisen puhutun suomen vapaamissa rekistereissä partitiivilla on muitakin restrukturoituneita allomorfeja, joiden olemassaoloa ei ole vielä yleisesti tunnustettu, esim. *-t* (*maat* 'maa+ta', *kauheit* 'kauhe+i+ta', *astet* 'aste+tta'), *-V* eli vokaalinpidennys (*jokee* 'joke+a', *taloo* 'talo+a', *sellasii* 'sellais+i+a'; vrt. Paunonen 1995 [1982]: 126) ja *-eli nolla*: *taloi, kaloi, hullui*. Tällaisissa sanoissa *-i* signaloi monikollisuutta, varsinaista erillistä partitiivin ilmimorfia ei ole. Toinen tulkintamahdollisuus olisi olettaa, että po. *-i* onkin monikon partitiivin portmanteaumorfi samaan tapaan kuin *-t* on monikon nominatiivin portmanteaumorfi (*tohveli+t*). ■

FRED KARLSSON

Yleisen kielitieteen laitos, PL 4,

00014 Helsingin yliopisto

Sähköposti: *fkarlss@ling.helsinki.fi*

LÄHTEET

- EURÉN, G. E. 1865 [1850]: *Finsk språklära i sammandrag. Andra upplagan.* J. W. Lillja (sic) & Co:s förlag, Åbo.
- KARLSSON, FRED 1974: *Centrala problem i finskans böjningsmorfologi, morfofonematik och fonologi.* Suomi 117: 2. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.

- 1977: Finsk grammatik. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- KARLSSON, GÖRAN 1963 [1952]: Finsk formlära. Andra upplagan. Söderströms, Helsingfors.
- LÖNNROT, ELIAS 1841: Bidrag till finska språkets grammatik. – Suomi 1: 4 s.11–39.
- NUUTINEN, OLLI 1977: Suomea suomeksi I. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- 1994: Pieni täsmennys. – Virittäjä 98 s. 459.
- PAUNONEN, HEIKKI 1995 [1982]. Suomen kieli Helsingissä. Huomioita Helsingin puhekielen historiallisesta taustasta ja nykyvariaatiosta. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos, Helsinki.
- SALONIUS, PAAVO 1885: Praktisk lärobok i finska språket. G. W. Wiléns förlag, Åbo.
- SCHOT-SAIKKU, PAIVI 1994: Taivutuksen mallintamisesta ulkomaalaisopetuksessa. – Virittäjä 98 s. 248–257.
- SETÄLÄ, E. N. 1963 [1898]: Suomen kielioppi. Kuudestoista painos. Otava, Helsinki.
- STENBERG, ANNE-MARIE 1964: Repetera finsk ordlära. Söderström & C:o Förlags Ab, Borgå.
- VHÄEL, BARTHOLDUS 1733: Grammatica Fennica. Johan Kiämpe, Aboæ. [Näköispainos, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki 1968.]

ÄIDINKIELEN OPETUS — TIETOA, TAITOA, TAJUA

Äidinkielen opetuksen sisältö, painotukset ja metodit ovat herättäneet keskustelua, kiistelyäkin, niin kauan kuin muistan. Harmillisen vähän on tutkimustietoa siitä, mitä äidinkielen opetus käytännössä pitää sisällään, puhumattakaan siitä, että olisi kattavaa, tutkittua tietoa siitä, miten asiat opetetaan tai opiskellaan. Äidinkielen opetuksessa sisältö ja metodit liittyvät kuitenkin saumattomasti toisiinsa, onhan oma kieli myös ajattelun ja käsitteellistämisen väline. Kielen tarkasteleminen muokkaa oppilaan ajattelustrategioita ja on samalla oppimaan oppimista yleensäkin.

Vuosisadan alkupuoliskolla ehjän näköiseksi rakennettu kieliopillinen kokovartalokuva ja yhtä ehyeksi kanonisoitu kansallisen kirjallisuutemme opetus alkoivat murentua yhtenäiskulttuurin hajoamisen myötä rajusti 60-luvulta eteenpäin. Peruskoulujärjestelmään siirryttäessä äidinkielen opetuksen sisältöäkin muokattiin uuteen uskoon: äidinkieli alettiin mieltää ennen kaikkea taitoaineeksi, ja sen rajaton sisältö saatiin jollakin lailla hahmoonsa pilkkomalla se osa-alueiksi (lukeminen, kirjoittaminen, puhuminen ja kuunteleminen).